

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК

НАШ ЈЕЗИК

НОВА СЕРИЈА

КЊ. I св. 5-6

БЕОГРАД
1950

СА Д Р Ж А Ј

	Страна
1. <i>А. Белић</i> : О сложеницама	169
2. <i>Исидора Секулић</i> : Именице које се свршавају на <i>-ло</i>	178
3. <i>М. Стевановић</i> : Постапак и значење именица на <i>-ло</i>	180
4. <i>Н. Банашевић</i> : О издавању Луче микрокозма	191
5. <i>В. М. Мићовић</i> : О значењу речи <i>сјера</i>	208
6. <i>Мираш Кићовић</i> : Слово <i>ј</i> пре Вука	210
7. <i>Драгиша Живковић</i> : Преводилачки рад и питања језика	213
8. <i>Св. Предић</i> : Реформа наше рукописне ћирилице	226
9. <i>Б. Аџић</i> : Скраћенице у говору и писању	234
10. <i>К. Т.</i> : О писању руских имена по оцу	237
ОДГОВОРИ ЧИТАОЦИМА	
1. <i>С. П.</i> : Негација уз „ <i>све што</i> “ и сличне изразе	239
2. <i>А. Б.</i> : Наш одговор	241
3. <i>С. П.</i> : „Синтаксички“	243
4. <i>А. Б.</i> : Одговор	244
ИЗ ЖИВОТА РЕЧИ	
1. <i>Гл. Елезовић</i> : Глећ глеђа; глета, глето	245
2. <i>Св. Марковић</i> : <i>Оронуши</i> — значење и порекло	248
ПРИЛОЗИ ЧИТАЛАЦА	
1. <i>Чед. Јањић</i> : „Иптен“ (хинтен)	252
2. <i>Др Перо Шоћ</i> : а) Косир, косијер	253
б) Снјег	255
в) Дублијер, дуплир	255
ЈЕЗИЧКЕ ПОУКЕ	256
Допуна и поправке	263

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР:

др Александар Белић, Глиша Елезовић, др Радомир
Алексић, др Михаило Стевановић, др Радосав Бошковић,
Бранислав Милановић и Игрутин Стевовић.

Научна Ризница

ИЗДАВАЧКО ПРЕДУЗЕЋЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
БЕОГРАД 1950

СЛОВО *ј* ПРЕ ВУКА

(Саопшћено на сасишанку Инстишћуша за проучавање књижевности
Срп. акад. наука 22-III-1948 год.)

Сувише је познато с колико је жестине на Вука устао цео српски књижевни свет кад је 1818 год. објавио своју српску азбуку и у њој слово *ј* из латинице. Л. Мушички је једно време овом слову био наклоњен, али је знао шта други о њему мисле, па га је зато овако правдао:

Словцетом *ј*-от не соблазни се! Старо је име јеврејско,
Мили брате, то!...

Међутим, кад се на Вука дигла вика, напустио га је. То је слово у неку руку симболизовало целу Вукову азбучну реформу и по њему су Вукове присталице називане *јошовцима* насупрот његовим противницима — *јеровцима*.

На Вука се нарочито окомила српска православна црква, која је у његову рушењу дотадашње српскословенске азбуке гледала напад на своју верску и националну индивидуалност. Овакав њен став је био природна реакција на позната дотадашња настојања римокатоличке цркве и аустриске државе да Србе отуђе од православља и Русије и приведу их римокатоличанству, или унији и Аустрији. Једна од сметњи у тој римокатоличко-аустриској политици била је ћирилица и зато је цар Јосиф II у два маха, 1781 и 1784, обновио наредбу од 1779 да се ћирилица изван цркве укине и да се у школе и световне књиге уведе латиница, али је наишао на такав отпор српске цркве и народа да је још 1785 ту наредбу повукао¹. Међутим, макар да су ствари тако стојале, латинско слово *ј* је у другој половини XVIII и почетком XIX в.,

¹) Рад. М. Грујић, Апологија српскога народа у Хрватској и Славонији и његових главних обележја, Нови Сад, 1909, стр. 206—209.

до Вука, код Срба постојало, додуше врло ретко, и у грађанској и, нарочито, у црквеној употреби.

Слово *ј* су педесетих година XVIII в. употребљавали калуђери манастира Хопова. Познати игуман Тодор Милутиновић писао је 1755: *ја, јако, јакошной служби, јавно, јадном, јасиши, објавиши, објавлюемъ*, а јеромонах Василије 1758: *Еѣцеленцији, Димишрји* и 1760: *ѡвиновенје, дерзновенје, Прошивленје*, док се у другим манастирским актима тога времена писало: *којой, јошиѣ, јеромонауѣ, калајлию*¹.

Ја сам у лето 1940 год., тражећи неке податке о Јоакиму Вујићу, у архиви српске цркве Св. Тројице у Новој Градишци наишао на књигу *Циркѡлуарни Проѡколъ Парох. новоградишке*, у који су уношени преписи разних циркулара световних и црквених власти из XVIII и XIX в. Књига је била писана уобичајеном ондашњом грађанском ћирилицом са *я, ю, ѣ, е, е, и, і, ѡ, ѡ, ѡ, ѡ* итд., али сам наишао и на честу употребу латинскога слова *ј*, понајвише на *нј* место *њ* и у наставцима *-ије, -ија, -аја, -скји, -швје*. Како сам на расположењу имао свега неколико сати, исписао сам случајеве употребе слова *ј* свега из два документа². Један од њих је препис одлуке цара Јосифа II од 7 јануара 1786 год. У њему су стојале речи: *измѣњаемое уѡправленје, чинно ѡправленје* црквеное, *назначенје, испољненје, униѡиѡженје, благоутробное мненје, расѡжденје, бракосочетанје, промѡшренје, соизволенје, благословенја, соизволенја, заѡреценја, дозволенја, усѡуљенја, ѡриѡренја, соизволенјю, уваженјје, вына кляшвоѡресѡуљеніја, 1^о маја, гражданскји*. Други докуменат је препис једнога циркулара пакрачкога епископа Кирила Живковића од 6 фебр. 1806 год. у коме стоје речи: *ѡоученје, екѡшенјю, обявленја, одѡянја, дохновенја, ѡриѡшесѡшвја, ѡреѡшесѡшвје*. У свим овим случајевима *ј* је право дугачко *ј* из латинице са једном или две тачке изнад њега. Оно је понајвише употребљено за слово *њ*, према *ј* у латиници, а понекад је и насилно утрпано тамо

¹) Тихомир Остојић, Доситеј Обрадовић у Хопову, Нови Сад, 1907, стр 17, 236, 403, 417, 412–414.

²) Према овогодишњем извештају новоградиштанског протојереја Платона Бузацића, коме сам захвалан за употребу ових докумената, они су са целом архивом последњег рата пропали.

где му нема места (*кляшвоирешшуленія, одвѣнја, соизволенію, прійшешвја*), док је други пут чињено правилно (*маја*).

Поред цркве имамо трага да је слово *ј* постојало и у световној употреби. У Карађорђеву *Деловодном протоколу* за 1812—1813 год. имамо га код његова писара Стојана Ненадовића у речима: *Боја, Боју, Бојом*¹. Поводом ове употребе слова *ј* Исидор Стојановић је 1848 год. писао: „Дакле и пре прозелитизма, који се због *ј* потвара на неке наше списатеље, писали су ово слово у Србији, наравно због тога што природа ствари иште. Из овог узрока морали су га и Грци и Јевреји узети од Финикијана, а од Грка примише га и остали европски народи, давши му само други крој. Но већа част србски (списатеља), који пишу кирилским словима... неће да га прими и због тога две службе без невоље мора да тражи од слова *і*...“²

Из ово мало примера види се да је слово *ј* пре Вука постојало код Срба. У цркви су га употребљавала духовна лица и свакако у уверењу да не чине ништа што би било у нескладу са одбраном ћирилице од латинице, односно од римокатоличанства и уније. Они су се њим служили под утицајем његове употребе у домаћој и страног латиници, а подозриво им из верско-националних разлога није било, јер се радило о појединачној употреби једног латинског слова у саставу целе ћирилице. Оно им је постало подозриво и опасно тек кад се појавило као саставни део целокупне Вукове азбучке реформе, која је разбила једну српскословенску, руску и црквену традицију и била извођена под руководством ревноснога римокатолика Копитара, противника православаља и Русије као словенскога центра. Требало је да прође пола века да се Вукова опозиција помири са словом *ј* и да се увери у сувишност својих страховања од његове правописне реформе.

Мираш Кићовић

¹) Дѣловодный протоколъ Кара-Ђорѣа Петровића. Београд 1848 стр. 140—141.

²) Исто, Предговоръ.